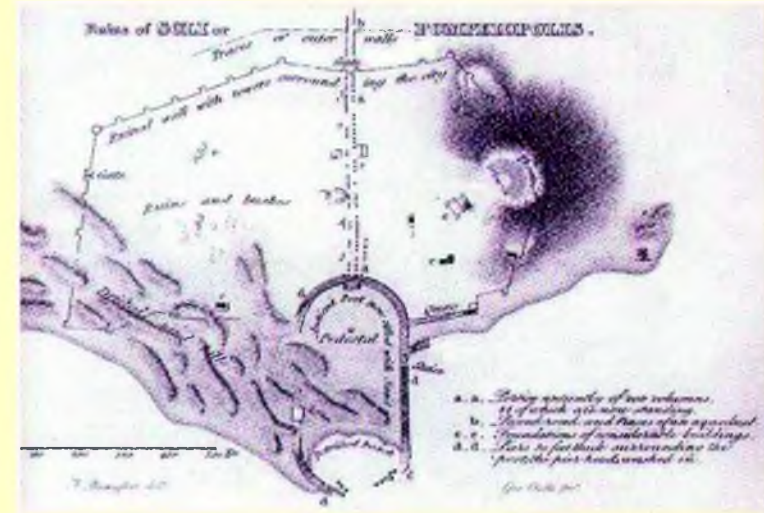

SOLOI SOLI POMPEIOPOLIS

Mersin'in yaklaşık 11 km. batısında, bugünkü Mezitli İlçesi sınırları içinde Viranşehir mahallesinde yer alan Soli Pompeiopolis merkeze en yakın ören yerlerinden birisidir.

1999 yılında başlatılan arkeolojik kazılara göre: İ.Ö. 2. binden beri Doğu Akdeniz'in önemli liman kentleri arasındadır. Roma döneminde 200 sütunu olan kuzey güney doğrultusundaki Sütunlu Cadde (cardo maximus) ve çevresindeki anıtsal mimari kalıntılar: Soli Höyüğüne yaslanan tiyatro, liman, hamam, Aratos'un anıt mezarı, günümüzde yalnızca limanın doğusunda kalıntıları görülen surlar ve toprak üzerindeki diğer kalıntılar anıtsal Roma Dönemi'ni yansıtmaktadır. Antoninus Pius Dönemi'nde kentin kuruluşunun 209. yıldönümünde basılan anı sikkesine göre; Soli Pompeiopolis, İ.Ö. 66/65 yılında Büyük Pompeius (Pompeius Magnus, İ. Ö. 106-48) tarafından kurulur. Strabon, 14.5.8 (671); Plutarch, (Pompeius, 28); Dio (36, 37); Pomponius Mela'ya (13, 71) göre: Büyük Pompeius korsanlardan geriye kalanlardan başlanmaya layık, önemli olanlarını ve görev süreleri biten askerleri buraya yerleştirir ve kentin adını "Pompeiopolis" olarak değiştirir.

F. Beaufort 1817, Karamania 249

Diogenes Laertios'a göre, Soli adının kökeni (Solon 1.51), burada bir zamanlar yöneticilik yapmış olan Solon'dan kaynaklanmaktadır (İ.Ö. 630-560). Solon, Kilikia'da kurduğu bu kente hem adını verir hem de buraya Atinalıları yerleştirir. Batı dillerine "soloikismos" türetimi ile giren Soli (Grekçe Soloi) sözdizimsel dil yanlışı, dilin aykırı kullanımı anlamına gelen bir gramer terimine kaynaklık etmektedir. Bu anlamda ününü Solon ile gelen Atinalıların zamanla dili bozarak aykırı konuşan halkına borçludur. Soli adını ilk kullanan Hesiados' tur. Hesiados'a göre, Troia'nın düşmesinden sonra Argos'un kurucusu Amphiaraus'un oğlu kahin Amphilokhos, Apollon tarafından Soli'de öldürülmüş ve gömülmüştür.

Helenistik Çağ, Soli'nin en parlak dönemlerinden biridir. Büyük İskender İ.Ö. 333'te Soli'yi İssos'ta Perslere karşı kazandığı zafer öncesi hiçbir direnişle karşılaşmadan ele geçirmiş ve Tarsus'ta neredeyse ölümüne neden olabilecek ateşli bir hastalıktan kurtulduğu için Soli'de Asklepios'a kurbanlar sunmuştur. Ayrıca ordusuyla geçit düzenleyip, meşale koşusu, müzik gösterileri ve spor yarışmaları yaptırmıştır (Anabasis 2.5.7). İskender Soli halkını Perslere karşı eğilimlerinden dolayı 200 gümüş talanton para ile cezalandırmış ve kente halk egemenliğine dayalı bir yönetim başlatmıştır. Helenistik Dönemde Soli'nin ünlüleri arasında, babası Tarsus'tan göç etmiş olan stoacı filozof Khyrsippos; güldürü şairi Philemon ve nazım tarzında yazılmış olan "Phainomena" adlı yapıtın yazarı Aratos vardır (Strabon 14. 5. 8).

Pompeiopolis'in Tiyatro'dan Görünümü (yaklaşık 1862-1868). P. Tremaux, National Gallery Of Canada (no.33344.14)

Soli, İ.Ö. 70'lerde Armenia kralı Tigranes'in saldırısına uğrar ve halkı, onun yeni kurduğu başkenti Tigranokerta'nın bayındırlığında çalıştırılmak üzere göçe zorlanır. Soli halkı bu sürgünden sonra ancak İ.Ö. 68'de yeniden yurtlarına dönebilmiştir. İ.Ö. 67 yılı Soli tarihi için bir dönüm noktası ve yeni bir başlangıçtır. Pompeius tarafından yapılan düzenlemelerle Ovalık Kilikia (Cilicia Campestris/Pedias) artık Roma'nın egemenliği ve koruyuculuğu altına

Mustafa Kemal Atatürk'ün Soli Pompeiopolis Gezisi 21 Mayıs 1938

girmiştir. İ.Ö. 66/65 yılında Pompei'nin adını alan ve onun görev süreleri biten askerleri ve korsanları yerleştiği bir Roma kenti olarak yeniden kurulan Pompeiopolis'e bu tarihten sonra serbest şehir (civitas libera) ünvanı verilmiştir.

Soli Pompeiopolis 19. yy. da özellikle İngiliz ve Fransız gezginlerin ilgisini çekmiştir. Bu gezginlerin plan ve gravürleri, kentin tarihi ve arkeolojisi ile ilgili yayınlarında, anı ve günlüklerinde yerlerini alır. Burada anılmaya değer olanlar: Charles Robert Cockerell (1810-17), F. Beaufort (1811), John MacDonald Kinneir (1813-14), W.M. Leake

(1824), J. A. Cramer (1832), L. De Laborde (1838), V. Langlois (1852-53), W. Barker (1853), W. Bartlett (1834-35, 1842-45 ve 1853), Charles Texier (1862), P. Trémaux (1863), E. J. Davis (1875), V. Cuinet (1890), G. Alishan (1899)'ün notları ve içinde yer alan çizimlerdir.

Pompeiopolis'in planlarından en hatasız 1/500 yard ölçekli, İngiliz Amiral F. Beaufort'unkidir. Limanın kuzey doğusunda limana bakan tiyatrosu ve onun yaslandığı Soli Höyük kuzeyinde limana bitişik Sütunlu Cadde ve şehri çevreleyen sur ile kuleler planda açıkça görülür.

Soli Pompeiopolis'i en son ziyaret eden ünlülerden birisi de Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'tür. 21 Mayıs 1938'de Mersin Valisi Ruknettin Nasuhioğlu ve Belediye Başkanı Mithat Toroğlu'nu refakatinde gittiği Pompeiopolis Sütunlu Caddesi Atatürk'ün ziyaret ettiği en son ören yeridir.

Soli Pompeiopolis, arkeoloji literatürüne 1889'da Berlin'e Soli'den götürüldüğü iddia edilen ve şimdi Staalichen Museen koleksiyonundaki Orta Tunç Çağı silah defnesi ile bu silahlar arasında bulunan Eski Hitit hiyeroglifli damga mühür örnekleriyle girer.

Arkeolojik Kazılar

Soli Pompeiopolis'de ilk sistemli arkeolojik kazılar Prof. Dr. Remzi Yağcı'nın başkanlığında, 1999-2003 yılları arasında Mersin Üniversitesi; 2004 yılından beri de Dokuz Eylül Üniversitesi'nin bir projesi olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ile yürütülmektedir. Kazılar iki alanda sürdürülmektedir:

Soli Höyük

Strabon'un da (14. 5. 8) belirttiği gibi, Soli Pompeiopolis coğrafi özelliklerine göre ikiye ayrılan Ovalık Kilikia-Kilikia Pedias (Latince Campestris) ile Dağlık Kilikia-Kilikia Trakheia (Latince Aspera) arasında bir sınır oluşturmaktadır. Soli Höyük'te başlatılan kazılar sonucu elde edilen arkeolojik veriler, kentin İ.Ö. 2. binden beri etkin bir liman kenti olduğunu göstermektedir. İ.Ö. 66/65'te bir Roma kenti olarak yeniden kurulan Pompeiopolis'in tiyatrosu Soli Höyük'ün kuzeybatısına yaslanır.

Geç Tunç Çağı

İ.Ö. 2. binin ikinci yarısında Hitit İmparatorluk Döneminde Çukurova Kizzuwatna bölgesi içine girer. Kizzuwatna'nın batı, Tarhuntassa'nın doğu sınırında yer alan Soli Höyük Soli Höyük kazamatlı (kasa tipi) sur duvarları ile İ.Ö. 15. yüzyılda güçlü bir savunma sistemine sahiptir.

Hitit İmparatorluk Dönemi Testisik

Soli Höyük'te 15-13. yüzyıllara ait Luvice kişi adlarının olduğu yazılı belgeler vardır. İ.Ö. 15. yüzyıl Muwazi mühür baskısı, İ.Ö. 14. yüzyıl kent beyi Targasna'ya ait kulp baskısı ile İ.Ö. 13. yüzyıl Parnapi adlı bir askerinin mühür baskısının bulunduğu yakma küp mezar Geç Tunç Çağı'nda Soli'de güçlü sınıfsal bir yapının olduğunu gösterir. Bu tabakalara özgü buluntular arasında en tipik olanları tek renkli yiv işaretli kaba kaplar, ip baskılılar, kafes bezemeliler, dalga bezemeliler, Kıbrıs üretimi beyaz astarlı süt kapları ile kırmızı parlak perdahlı kült kapları (matara, kol ve şişe biçimli) bulunmaktadır. Ayrıca iki yüzü balta ve orak biçiminde işlenmiş kumtaşı maden kalıbı Soli'de Geç Tunç Çağı'nda maden üretiminin varlığını gösterir. Soli'nin İ. Ö. 2. bindeki adının Ellipra ya da Ura olabileceği hakkında görüşler öne sürülür.

Arkaik Dönem Fikellura Krater Parçası

İ.Ö. 13. yy. Parnapi Mühür Baskısı

Demir Devri

Soli Höyük Demir Devri seramikleri Tarsus ile paralel ve kendine özgü zengin örneklerle temsil edilmektedir. Çoğunluğu Geç ve Orta Demir Devrine tarihlenmektedir. Metoplu ya da metopsuz içiçe tek merkezli çemberler, yatay paralel ince-kalın bandlı tek renkli (mor, siyah, kahverengi) ya da iki renkli (kırmızı üzeri siyah) bu örneklerden bazıları yerli üretimdir ve Kıbrıs ile ilişkilidir.

Arkaik Dönem

Arkaik Dönemin başlıca grubunu; höyüğün batı ve doğu yamacı açmalarında bulunan mimari terra cottalar oluşturmaktadır. Karşılıklı sfenks, erkek figürlü kabartmalı levhalar, lotus-palmet kabartmalı tepe kiremiti, volütlü palmet desenli antefiks parçaları, meander kabartmalı sima parçaları, çörten vb. Kilikia'da ilktir ve Soli akropolünde yerleşik Grek kolonistlerin (apoikia) varlığını ve aynı zamanda Grek kolonizasyonunun doğu sınırını göstermektedir. Ayrıca İ.Ö. 7. yüzyıl Kuşlu Kaseler, Yaban Keçisi Stili oinokhoe parçaları, İ.Ö. 6. yy. dalga bezemeli örnekler, İonia Kaseleri, Doğu Grek lebesleri, Korinth Seramiği parçaları, Rodos-Lindos kolonisi olarak bilinen Soli' nin İ.Ö. 7-6. yüzyılda Grek dünyası ile olan yakın ilişkilerini kanıtlamaktadır.

Arkaik Dönem Mimari Pişmiş Toprak Levha

SOLOI SOLI POMPEIOPOLIS

Klasik Dönem

Klasik Dönem daha az örnekle temsil edilmektedir. Kırmızı Figür tekniğinde yapılmış çıplak bir kadın karşısında elinde kutu ve keten tutan Eros betimlemeli seramik parçası ile Dionysos-Menad betimlemeli örnekler İ.Ö. 5-4. yüzyıl buluntularıdır.

İ.Ö. 5. yy. Soli Sikkesi

Helenistik Dönem

Özellikle Roma tiyatrosunun altında yoğun küllü bir dolgu tabakası içinde, firnisli ve rulet-palmet baskılı kaplar, kalıp yapımı (Megara) kaseler, Batı Yamacı (West Slope) seramiği, ayrıca pişmiş toprak kandiller, Rodos, Knidos, Thasos, Kıbrıs mühürlü amphora kulpları, unguentarium, piramidal ve disk biçimli dokuma ağırlıkları, Tanagra tipi pişmiş toprak figürin başları, Helenistik Dönem'in önemli buluntuları arasında sayılabilir. Oturan bir tanrıçaya (Kybele?) ait bir kalıbın bulunması Soli'de bu tip figürinlerin üretimini yapıldığı göstermektedir.

Roma Dönemi

Soli Höyük'te en geç buluntular höyüğü büyük ölçüde tahrip etmiş Roma dönemine ait savunma kulesi platformları, Soli'de belediye başkanlığı yapanlarla ilgili yazıtlı kırık bir blok, terra sigillata ve höyüğün batı yamacına yaslanan kent tiyatrosundan oluşmaktadır. Höyüğün güneyinde üzeri mozaik döşeli Bizans Dönemi villa tipi bir yapı vardır.

Soli Höyük

Sütunlu Cadde

Yaklaşık 350 m. uzunluğunda kentin ana eksenini oluşturan ve Doğu geleneğini yansıtan Pompeiopolis Sütunlu Caddesi'nin günümüzde 33 sütunu kısmen ayakta kalabilmiştir. Caddede görünürdeki bütün mimari parçalar (sütun kaidesi, sütun tamburu, sütun başlığı, friz ve korniş) deprem nedeniyle yıkılarak çevreye dağılmış durumdadır.

Roma Dönemi Asklepios Başı

Sütunlu Cadde'nin benzerlerine Kilikia'da Diokaisarea, Hieropolis-Kastabala ve Anazarbus'ta; Suriye'de Apemeia ve Palmyra'da rastlanır. Doğuya özgü konsollar üzerindeki yazıtlar, Roma imparatorlarına ve imparator ailesinden kişilere, yüksek memur ve ileri gelenlere ithaf edilir. Yekpare ya da açılan bir niş ile tambura eklenmiş olarak bu konsollar iki

Roma Dönemi Dionysos-Pan-Panther Heykel Grubu

tiptedir. 2003 yılında Sütunlu Cadde'de açığa çıkarılan Tanrıça Nemesis Heykeli, konsol heykelleri için şimdilik tek örnektir. Sütunlu Cadde kazılarında 2000'den başlayarak gömülmüş durumda diğer mimari parçalarla birlikte bulunan üçlü heykeller grubu: Şarap Tanrısı Dionysos-Pan-Panther, Sağlık Tanrısı Asklepios-Telesphoros-Hygieia; ile yerel üsluptaki Nemesis ve bir benzeri Pireus'ta olan asker-imparator Balbinus (238) halen Mersin Müzesi'nde sergilenmektedir. Yine Adana Müzesi'ndeki Pompeiopolis'ten bulunan stilistik olarak Trajanus Decius (249-51) portresi ile paralellik gösteren bir Kilikia yönetici heykeli, kronolojik olarak diğer heykeller gibi Severuslar dönemi ve sonrasına tarihlenmektedir.

Soli Pompeiopolis yazıt yönünden de zengindir. Pompeiopolis Sütunlu Caddesi'nde en eski yazıt, Augustus Dönemine tarihlenir. Hadrianus ve Commodus'a adanan konsol yazıtları da vardır. Diğer konsollar üzerinde okunabilenler; rahip M. Aurelius Artemidoros, konsül Armenius Peregrinus (olasılıkla 244 yılı konsülü) ve kente yararı dokunan biri kadın üç kişiye aittir. Bu yazıtlar, Augustus Döneminden başlayarak 3. yüzyıla uzanan bir zaman dilimine yayılırlar.

Soli Pompeiopolis sütun başlıkları Korinth düzenindedir. Bitkisel bezemeli olanlarının yanı sıra figürlerle süslenmiş olanları da vardır. Figürlü olanlar Yunan-Roma Pantheonu'nun örneklerini sergilemektedir: Zeus, Athena, Aphrodite, Artemis, Pan, Satyr, Dioskurlar... Sütun başlıklarının tarihlenmesi çoğunlukla Severuslar (193-235) dönemine ve genel olarak 2-3. yüzyıllara verilmektedir. 130 yılında Pompeiopolis'i ziyaret eden İmparator Hadrianus, başka yerlerde olduğu gibi burada da yapı faaliyetlerine öncülük etmiştir.

Pompeiopolis Batı Sütun Sırası

Sütunlu Cadde Figürlü Korinth Sütun Başlığı

Sütunlu Cadde'de opus sectileli taban döşemeleri, apsisi iki sütun arasında yerleştirilmiş küçük kilise ile altın takı koleksiyonu Erken Bizans Döneminin en önemli buluntularıdır. 525 depremi öncesine tarihlenirler.

Roma Dönemi Apollon Heykelciği

Liman

Pompeiopolis limanına son biçimi Hadrianus Döneminde verilir. 143/144 yıllarında kentin Pompeiopolis olarak kuruluşunun (İ.Ö. 66/65) 209'uncu yıldönümünde basılmış Antoninus Pius sikkesi üzerinde son hali görülür. Bu sikkede limanın içinde uzanmış tanrısal figürün yerel bir ırmak tanrısını temsil eden bir tanrı; liman ile ilgili Portunus, Okeanos ya da her üçünü temsil eden bir tanrı olduğu düşünülür. Sikkede yakından bakılırsa, Pompeiopolis limanı iki katlıdır. Batı dalga kıranının ucunda deniz feneri, doğu dalgakıranının ucunda ise elinde asa tutan bir diğer tanrı heykeli görülür. Liman çatısı üzerinde düzenli aralıklarla yerleştirilmiş küp benzeri nesnelere ilk iki küp arasında ateş flaması yer alır. Bunların limanın aydınlatılmasında kullanıldığı sanılmaktadır.

Antoninus Pius Sikkesi 143/144 (Nau. Arch. 2010, 395)

SOLOI SOLI POMPEIOPOLIS

MEZİTLİ / MERSİN / TÜRKİYE

2.yüzyıl Pompeiopolis Limanı (C. Brandon) NAUTICAL ARCHAEOLOGY, 39.2, 392.2

Dalgakıranların uzunluğu 320 metre, dalgakıran açıklığı ise 180 metredir. 1. yy. sonunda başlayıp 2. yy. ortasında inşası tamamlanan Pompeiopolis limanının yapımında Napoli-Puteoli körfezi çevresinde bulunan ve Roma Dönemi Akdeniz limanlarında yaygın olarak kullanılan volkanik külün (pozzolana harcı) varlığı ROMACONS (Roma Deniz Betonları) projesi ile saptanmıştır. Alüminyum silikatlar açısından zengin olan bu kül, su içinde kireç ile tepkimeye girerek bir dizi hidratlı kalsiyum alüminat ve silikatlar üretir. Bu maddeler su altında karbondioksit yokluğunda harcın agrega ile katı bir kütle haline dönüşmesini sağlar.

Soli Pompeiopolis Doğu Akdeniz'in en büyük limanlarından biridir. Doğu limanları, Roma İmparatorluğu için özellikle tahıl, zeytinyağı ticareti, askeri güvenlik; ayrıca kereste ve maden kaynaklarına ulaşım açısından önem taşımaktadır.

Mezitli Belediye Başkanı Sayın Uğur YILDIRIM' a teşekkür ederiz.

www.soli-pompeiopolis.com